

تازه‌های چاپ

□ اخبار الاخیار فی اسرار الابرار،
عبدالحق محدثِ دهلوی، تصحیح و
توضیح: علیم اشرف‌خان، تهران، انجمن
آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۳، چهل و
پنج + ۶۸۶ ص.

شیخ عبدالحق محدثِ دهلوی از
محققان قرن هشتم هجری است که در
تاخت و تازهای ترکان از بخارا به
دهلی مهاجرت کرد، و عمر را به
تدریس و تعلیم و تألیف در فقه و
تصوف و اخلاق و فلسفه و تذکره
گذراند. شمار آثار او را نزدیک به
شصت عنوان ذکر کرده‌اند که اخبار
الاخیار فی اسرار الابرار از مهمترین
آنهاست و یکی از معتبرترین تذکره‌های
صوفیانه در هند به شمار می‌رود. این
کتاب حاوی شرح احوال و ذکر آثار
تقریباً ۲۹۰ شیخ و خواجه و مولانا و
امیر و سید و راجسی و مجذوب
هندوستانی است که تا زمان نویسنده در

جهان اسلام شناخته بوده‌اند.

□ از نیستان علی، محمدحسین
ساکت، تهران، نشر نگاه امروز، ۱۳۸۴،
۲۲۴ ص.

نویسنده با «اهدای کتاب به پیشوای
نور و نوید، و پیروان دین و آزادی» از
همان آغاز نشان می‌دهد که در چه
خطی سیر می‌کند: درودی دوباره به
آفتاب؛ که در سه مبحث مورد بررسی
قرار می‌گیرد: انسان‌گرایی، حق‌مداری،
باطل‌ستیزی؛ و در قالب سه دفتر ارائه
می‌شود: امام علی (ع) و کرامت انسان،
حق و باطل در نگاه امام علی (ع)،
گوناگون... نویسنده در پایان ضمن
اعلام سرانجام پیروزی حق بر باطل و
ترازوی سنجش آن نتیجه می‌گیرد که
«علی انسان برتر است».

□ اسناد احزاب سیاسی ایران (حزب
توده ایران)، به کوشش بهروز طیرانی،
۲ ج، تهران، سازمان اسناد و کتابخانه

ملی، ۱۳۸۴، هفتاد و پنج + هشت + ۱۴۳۴ ص، فهرست اعلام.

پدید آمدن حزب توده در ایران که از لحاظ ظاهر سیاسی «کمونیست» بود و «بیش از نیم قرن در صحنه سیاسی ایران حضور داشته است»، از رویدادهای سیاسی مهم ایران در دوران معاصر است که حتی در عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تأثیر نهاده است. به همین دلیل درباره آن آرا و نظرات موافق و مخالف فراوان و گوناگون در داخل و خارج اظهار شده و دهها کتاب و صدها مقاله در این زمینه منتشر شده است. اما آنچه گفته و نوشته شده عمدتاً بر خاطرات و ذهنیات متکی بوده است و اسناد کمتر جایی در آنها داشته‌اند. اکنون با انتشار اسناد احزاب سیاسی منبعی جدی و عینی در اختیار محققان و علاقه‌مندان قرار گرفته است. این مجموعه حاوی اسناد دهه ۱۳۲۰ یعنی اوج فعالیت حزب توده است که به همت «پژوهشگری سختکوش» فراهم آمده و بخشی مهم و مبهم از تاریخ معاصر ایران را روشن می‌کند. فراهم آورنده مجموعه این ذوق و همت را داشته است که افزون بر مقدمه‌ای مفصل در باب «ورود مارکسیسم به ایران» اسناد را بر حسب

تقسیمات جغرافیایی یعنی استانی و شهرستانی تنظیم کرده و کار را بر پژوهندگان و علاقه‌مندان دیگر آسان کرده است.

□ الاسئلة والاجوبة، ابوریحان بیرونی، به کوشش دکتر مهدی محقق (و) دکتر سید حسین نصر، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۳، دوازده + ۹۰ + ۱۲ (مقدمه به انگلیسی).

ابوریحان بیرونی (۳۶۲ تا ۴۴۰ ق) منجم و ریاضیدان و فیلسوف بزرگ ایران، در سالهایی که در خوارزم به سر می‌برد درباره برخی از مسائل و مشکلات فلسفی روز سؤالهایی از ابن سینا کرد که ابن سینا به اجمال و اختصار به آنها پاسخ گفت. اما ابوریحان قانع نشد و بار دیگر سؤالهای تازه‌ای مطرح کرد، که یکی از فاضلترین شاگردان ابن سینا به نام فقیه ابو عبدالله معصومی به آنها پاسخ گفت. مجموع این سؤالها و جوابها در کتاب منسوب به ابوریحان به نام الاسئلة والاجوبة گرد آورده شده است که اول بار در ۳۳۵ ق (در قاهره؟) به چاپ رسیده است. همین متن در ۱۳۵۲ در تهران چاپ شد که اکنون تجدید چاپ شده است.

□ الأغراض الطبية والمباحث العلائیه، اسمعیل بن الحسن الجرجانی، تصحیح

و تحقیق از دکتر حسن تاج بخش، تهران دانشگاه تهران و فرهنگستان علوم، ۱۳۸۴، صد و نوزده + ۶۸۱ + ۱۲ ص (مقدمه به انگلیسی)، زرکوب.

اسماعیل بن حسن بن محمدحسینی جرجانی (۴۳۴ - ۵۳۱ ه. ق) که بیشتر به نام «سید اسماعیل جرجانی» شناخته است، از بزرگترین دانشمندانی است که ایران به خود دیده است چندان که او را «زنده کننده پزشکی» دانسته‌اند. در واقع، او با دو کتاب ذخیره‌خوارزمشاهی و الاغراض الطیبة، که دو دایرة المعارف پزشکی به شمار می‌آیند، همه آگاهیهای علمی پزشکی را در یک جا گرد آورده و سبب محفوظ ماندن آنها از دستبرد زمانه شده است.

کتاب الاغراض الطیبة که به وسیله دانشمندی آگاه و بصیر ویراسته شده و با مقدمه‌ای مفصل به چاپ رسیده، از دو جلد تشکیل شده است:

جلد اول در بیست و سه باب در انواع گیاهان و داروها و غذاها و علامات بیماریها و شیوه‌های درمان، و جلد دوم در یازده باب در شناخت و معرفی اندامهای بدن و انواع بیماریها و چگونگی درمان آنها. کتاب با آن که نزدیک به هزار سال از تألیفش می‌گذرد، همچنان آموزنده و سودمند

است.

□ بازگشت ده هزار یونانی، گزنفون، ترجمه حسینقلی میرزا سالورعماد السلطنه، به کوشش مسعود سالور، تهران، اساطیر، ۱۳۸۴، ۳۷۶ ص، نمایه، تصویر.

یکی از رویدادهای عمده تاریخ ایران باستان، لشکرکشی کوروش کوچک در سال ۴۰۱ پیش از میلاد علیه برادرش اردشیر دوم است. اردشیر دوم پادشاه ایران بود، و کوروش حکومت ایالتهای ایران را در سرزمینهای شمال غربی (ترکیه امروز) بر عهده داشت، اما برادر بزرگ را شایسته نمی‌دانست و لذا به یاری لشکری از یونانیان مزدور به جنگ با او قدام کرد، ولی شکست خورد و کشته شد.

امر شگفتی‌آور در این میان این است که سپاهیان یونانی کوروش بی آن که دچار مشکل عمده‌ای شوند، به میهن خود بازگشتند. سرداری آنان را در بخش عمده‌ای از راه گزنوفون آتنی برعهده داشت که گزارش این لشکرکشی و عقب نشینی را به تفصیل نوشته است و کتابش با عنوان بازگشت ده هزار یونانی در حدود صد و ده سال پیش به دست یک ایرانی علاقه‌مند و

دلسوز به فارسی درآمده است. با این که انشای متن گهگاه ناپخته می‌نماید، در مجموع داستانی خواندنی ارائه کرده است که با توضیحات خود مترجم تحت عنوان «خاتمه کتاب در ردّ مجعولات مورّخین یونانی» تکمیل شده است.

□ بحرالاسرار، حاج میرسلام الله موسوی مراغی مجذوبعلی شاه، مقدمه و تصحیح: یوسف بیگ باباپور، تهران، نشر پردیس، ۱۳۸۳، هفده + ۲۲۸ ص، فهرست، تصویر.

حاج میر سلام الله موسوی مراغی‌ای معروف به مجذوبعلی شاه و متخلص به «مجرم» (۱۲۴۹ تا ۱۳۳۰ ق) از اجله عرفای معاصر ایران است که پدر در پدر اهل علم و عرفان بوده‌اند. اثر معروف او بحرالاسرار نام دارد که اول بار در سال ۱۳۳۴ ق در تبریز چاپ شده است. این مجموعه متشکل از تعدادی قصیده، غزل، مُمخس، ترجیع‌بند، قطعه و رباعی است که با چند فهرست (آیات، احادیث، جایها، کتابها) تکمیل شده است.

□ بستان نیاز و گلستان راز، علامه سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، به کوشش حسین مسرت، یزد، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۳، نوزده + ۳۷ ص رقی.

علامه سید محمد کاظم طباطبایی یزدی (۱۲۴۷ تا ۱۳۲۸) از بزرگترین فقهای عصر حاضر است که علم را با عرفان توأم ساخته بود. او صرف‌نظر از تألیف آثار فقهی گرانقدر و بی‌مانند همچون عروة الوثقی، چند رساله عرفانی برجای گذاشته است که مناجاتنامه بستان نیاز و گلستان راز از آن جمله است و با این بیت آغاز می‌شود:

کاظمًا تا کیّ به خواب غفلتی؟

فکر خود کن تا که داری مُهلنتی

□ بیست رساله، آیه الله میرزا احمد آشتیانی، تحقیق: آیه الله رضا استادی، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۳، ۴۵۶ ص.

آیه الله میرزا احمد آشتیانی (۱۲۶۱ - ۱۳۵۳ ه. ق) فرزند حاج میرزا محمدحسن آشتیانی از دانشمندان بزرگ قرن حاضر، صاحب تألیفات گرانمایه در زمینه‌های فقه، علوم خالص (ریاضی، هیئت)، علوم ادبی و عربی (صرف، نحو، بلاغت، منطق) و علوم عرفانی و قرآنی است که بالغ بر شصت عنوان می‌شوند و تاکنون ۲۷ عنوان از آنها چاپ و منتشر شده است که از آن جمله است مجموعه حاضر حاوی چهارده رساله به فارسی و شش رساله به عربی به این شرح: قول ثابت؛ کلمه

طیبه؛ سرمایه سعاد؛ دلایل توحید؛ یادآور توحید؛ توحید و معاد؛ بیان نافع؛ تفسیر آیه «قل الروح من امر ربی»؛ اخلاق و توحید؛ عیدیه؛ آداب دُعا؛ پُرسشنامه؛ میزان القرائة؛ هدیه احمدیه؛ تبیان المسالك؛ هدیه احمدیه فی علم الباری تعالی؛ الولاية؛ قصد السبیل فی رد الجبر و التفویض، الاحادیث المنتخبة؛ کتاب نورالهدایة فی الامة به فارسی که از ملا جلال الدین دوانی است و برای تتمیم فایده در اینجا، به صورت حُسن ختام، نقل شده است.

کتاب با چند فهرست (آیات، احادیث، نامهای معصومان(ع)، کسان، جایها، کتابها، اشعار، کتابنامه) تکمیل شده است.

□ تاریخ تمدن ایران ساسانی، استاد سعید نفیسی، به اهتمام عبدالکریم جریزه دار، تهران، انتشارات اساطیر (و) مرکز بین المللی گفت و گوی تمدن‌ها، ۱۳۸۳، ۴۶۶ ص، زرکوب، فهرست عام. ایران به روزگار ساسانیان که بیش از چهارصد سال شاهی کردند، دارای تمدنی پرمایه، پر بار و درخشان بوده است که شاید نتیجه نظم اجتماعی خاصی است که در آن روزگار در جامعه روایی داشته است.

استاد نفیسی تحقیق مفصل خود را در باب تمدن ساسانی و تاریخ آن با گفتار در زمینه «طبقات مردم» آغاز می‌کند، پس از آن به مذاهب ایران (زرتشت، مانی، مزدک، به آفرید و... نصارا، بودایی، یهود) و جشنهای آن روزگار می‌پردازد. در گفتار سوم «صنایع» مورد بررسی قرار گرفته‌اند و در گفتار چهارم «مآخذ داستانهای ملی» شناسایی و معرفی شده‌اند. گفتار پنجم به احصا و تحقیق «برتریهای تمدن ساسانیان» مخصوصاً در زمینه‌های صنعتی و هنری (همچون فلزسازی، بافندگی، سفال سازی، گچبری، معماری، سنگتراشی...) اختصاص دارد، و در گفتار ششم (آخر) «سازمان اداری و مالیاتی ایران» مورد بررسی و بحث قرار گرفته و تقسیمات اداری و سازمانبندی استانها معرفی شده‌اند.

□ تاریخ جهان آرای عباسی، میرزا محمد طاهر وحید قزوینی، مقدمه و تصحیح و تعلیقات: سعید سعید میر محمد صادق، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۸۳، هفتاد + ۹۶۴ ص، نمایه.

میرزا محمد طاهر وحید قزوینی

(۱۰۱۵ - ۱۱۱۲ ه. ق) از استادان علم استیفا در نیمه دوم سلطنت صفویه است و در اواخر عمر یک چند منصب وزارت اعظم داشت، وی علم را با هنر درآمیخته بود و در انشا و حسن تحریر و شعر و خوشنویسی سرآمد همعصران خود شد و عمر را در خدمات دیوانی گذراند. او از سال ۱۰۵۵ ه. ق عهده دار «مجلس نویسی» یا وقایع نگاری یعنی مورخ رسمی دربار شاه عباس دوم شد و از آن پس توانست تاریخی تحریر کند که خود شاهد عمده وقایع آن بوده است. این بدان معنی است که بر تاریخ روزگار خود آگاهی و بصیرت داشته و آنچه را نگاشته است مبتنی بر آگاهی شخصی و اسناد دست اول بوده است. اثر وی فقط شرح وقایع و سوانح نیست و هر جا که فرصتی دست داده اطلاعات جامعی در زمینه اوضاع جغرافیائی و اقلیمی و اجتماعی به ویژه شخصیت‌های مهم کشوری و لشکری و انواع مشاغل و مناصب، ایلات و طوایف به دست می‌دهد. در نتیجه این کتاب به صورت منبعی دست اول و جامع درباره وقایع، تحولات، اوضاع تاریخی و جغرافیایی طبقات اجتماعی و دیگر امور رایج در آن سالها درآمده است. کتاب تاریخ او - که چندین نسخه

از آن در ایران و خارج یافت می‌شود - از سه باب تشکیل شده است: مُجملی از احوال اجداد صفویه؛ برآمدن شاه اسماعیل صفوی و وقایع روزگار صفویان تا جلوس شاه عباس دوم؛ جلوس شاه عباس و «شرح واقعات و صادرات» زمان او تا سال ۱۰۷۵ ه. ق، که با کتابنامه و انواع نمایه تکمیل می‌شود.

کتاب که به تتری روان و ساده نوشته شده است، یکی از امهات منابع مربوط به روزگار صفویه است.

□ تاریخ، فرهنگ و هنر ترکمان، اسدالله معطوفی، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۳، سه جلد، ۲۶۴۱ ص.

تاریخ خطه استرآباد و گرگان سابقه پنج هزار ساله دارد که بخشی از آن با تاریخ ترکمنها در پیوند است. لذا روشن کردن تاریخ ترکمنان به روشن شدن تاریخ منطقه شمال شرقی ایران، از مازندران تا خراسان و خوارزم که امروز ترکمنستان نام گرفته است، کمک می‌کند. کتاب حاضر که گزارش تاریخ این سرزمین از آغاز تا امروز است، تحقیقی جامع و مانع درباره همه امور مربوط به آن جاست: تاریخ و ادب و آداب و رسوم و هنر و صنایع و فرهنگ

عامه و پوشاک و طرز زندگی...

□ تذکرة الاحباب، ملا احمد بن محمد مهدی نراقی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۳، ۳۲۰ ص.

ملا احمد نراقی (۱۱۸۵ - ۱۲۴۵ هـ. ق) از دانشمندان فقیه سده سیزدهم هجری و صاحب آثار ارجمند در زمینه فقه و احکام آن است مثل تذکرة الاحباب که در سال ۱۲۱۲ هـ. ق. به فارسی تألیف شده و در آن احکام فقه به زبانی ساده و قابل فهم ارائه و تبیین شده‌اند. از این کتاب حداقل چهار نسخه در کتابخانه‌های ایران یافت می‌شود که متن حاضر بر اساس آنها تصحیح و تنظیم شده است. کتاب متشکل از سه مقصد (و هر مقصد در چند «مطلب» و «مبحث» و «اصل») است: ۱. در بیان مسائل و احکام و آداب روزه (وقت، نیت، واجبات، مکروهات، اقسام، قضا و كفاره)؛ ۲. در بیان زکات و احکام آن (ثواب و عقاب، اموال مشمول زکات، طلا، نقره، گندم، جو، مویز، خرما، گوسفند، شتر، گاو، زکات اموال مستحب، مصرف زکات، زکات فطره، شروط وجوب زکات فطره...); ۳. بیان احکام خمس و مسائل آن.

□ جریانهای بزرگ در تاریخ اندیشه غربی، فرانکلین لوفان بومر، ترجمه دکتر

حسین بشیریه، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، ۱۳۸۳، ۹۹۶ ص.

اندیشه بشر، که عامل بزرگ و اصلی همه دگرگونیهای جهان است، در طول تاریخ تحول بسیار یافته است. این تحول در مغرب زمین به دلیل عوامل انسانی، جغرافیایی، اجتماعی و مخصوصاً فکری دگرگونی و فراز و نشیب بسیار به خود دیده است که بررسی آن نکات تاریک تاریخ اندیشه و فرهنگ را روشن می‌کند. نویسنده برای ارائه تحلیلی عینی و دقیق به تعمق در «گزیده آثار بزرگ در تاریخ اندیشه اروپای غربی از قرون وسطی تا امروز» پرداخته است و در سه بخش عمده (عصر دین، عصر رنسانس و عصر اضطراب) جریانهای فکری مهم اروپا را تشریح کرده است.

□ خوان الاخوان، حکیم ناصر خسرو قبادیانی، تصحیح و تحشیه ع. قویم، تهران، اساطیر، ۱۳۸۴، چهارده + ۲۹۰ ص.

یکی از تألیفات ارجمند حکیم ناصر خسرو (۳۹۴ - ۴۸۱ هـ. ق) خوان الاخوان است که در صد «صف» [فصل] تألیف شده است و در آنها اصول عقاید اسمعیلیه را در باب دین و شرع بیان کرده است.

مؤلف، طبق معمول، بحث را با تعریف علم و مقولات آن مثل دلیل و مدلول، نام و نامدار آغاز می‌کند و به اثبات حقیقت و راستی، معاد، نفس، عقل، ذات هستی، بهشت و دوزخ و برزخ، آفرینش، مدع، ترکیب و مرکب، فنای جسد و بقای نفس، فرشتگان، قوت و فعل، زمان، عالم بسیط و... می‌رسد.

□ دانشنامه مشاهیر یزد، (ویرایش دوم)، به اهتمام میرزا محمد کاظمینی، یزد، بنیاد فرهنگی و پژوهشی ریحانة الرسول، ۱۳۸۲، ۳ جلد، صد و چهار + ۲۲۱۰ + ۲۳ ص (مقدمه به انگلیسی)، تصویر، نمایه.

ویرایش دوم این دانشنامه عظیم و کم‌سابقه که بر حسب موضوع تنظیم شده است، حاوی شرح احوال و گزارش آثار بزرگان نامدار و گمنام خطه یزد است که با «محمدرضا آباد» شروع می‌شود و به «سلطان یوسفی نژاد» پایان می‌پذیرد. جالب این است که بخش عمده‌ای به «صاحبان مشاغل و کارآفرینان» اختصاص داده شده است. مقدمه مشیع کتاب و فهرستهای چهارگانه (نامها، جایها، شناسه‌ها و اعلام خارجی) و کتابنامه مفصل آن (در ۴۵ صفحه) هم نشانگر کوشش

همه‌جانبه و خستگی‌ناپذیر مؤلف و هم‌گواه سندیت و جامع‌الاطراف بودن آن است.

□ روضةالعقول، محمد غازی ملطیوی، تصحیح و تحشیه محمد روشن (و) ابوالقاسم جلیل‌پور، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۳، سی + ۸۵۱ ص.

روضةالعقول روایتی دیگر از مرزبان‌نامه است که محمد غازی ملطیوی در سال ۵۹۸ ق یعنی در حدود بیست سال پس از نگارش مرزبان‌نامه سعدالدین وراوینی، تحریر و تهذیب کرده است. البته این متن دشوارتر و مصنوع‌تر از متن مرزبان‌نامه و حاوی واژه‌های برساخته محمد غازی است. افزون بر این روضةالعقول دارای ۹۱ داستان و مرزبان‌نامه حاوی ۵۰ داستان است. چند فهرست (آیات قرآن، عبارتها و شعرهای تازی، شعرهای فارسی، نسخه بدلها، اعلام، واژه‌نامه) که با دقت فراهم آمده‌اند موجب مزید فایده کتاب هستند.

□ زادالمسافرین، حکیم ناصر خسرو قبادیانی، تصحیح و تحشیه محمد بذل‌الرحمن، تهران، اساطیر، نوزده + ۵۲۰ ص.

ناصر خسرو، حکیم، دانشمند و

شاعر بزرگ ایران که در سده پنجم هجری می‌زیسته است، نام آورترین مبلغ کیش اسماعیلیه است که آثار گرانسنگ و پرمایه‌ای در جهت معرفی و تبلیغ مذهب خود تألیف کرده است. یکی از این آثار اژدهاالمسافین است در بیست و هفت «قول» و ۶۰ فصل در بیان انواع علوم، حواس ظاهر و باطن، جسم و اقسام آن، جوهر و عرض، حرکت و دور و انواع آنها، طبایع، عناصر چهارگانه و کیفیت تمایل آنها، نفس و صفت‌های نفس مجرد، اقوال محمد زکریا رازی و رد آنها، تعریف مکان و زمان، رد اقوال دهریون، تعریف ترکیب و انواع مرکبات، تبیین فاعل و منفعل، چگونگی حدود عالم، اثبات صانع، قول در مبدع و ابداع، اثبات لذات عقلی و حسی، در ضرورت هستی عالم، علت آفرینش عالم و آدم، رد اقوال اهل تناسخ، بیان ایجاب ثواب و عقاب...

اژدهاالمسافین افزون بر تبیین اعتقادات اسماعیلیه حاوی آگاهی‌های علمی و رهنمودهای فنی برای تنظیم زندگی فردی و اجتماعی است، و نیز نمونه‌های چشمگیری از مجادلات فلسفی و دینی آن روزگار را روشن می‌کند.

□ زبان فارسی فرارودی [تاجیک]،

پژوهش علی رواقی با همکاری شکبیا صیاد، تهران، هرمس، ۱۳۸۳، صد و پنج + ۵۴۰ + ۲۰ ص (مقدمه به انگلیسی)، رحلی.

زبانی که در ماوراءالنهر - که به غلط و عمداً آسیای میانه یا مرکزی نامیده می‌شود - رایج است با این که ریشه در فارسی دارد، اما با زبان فارسی امروز تفاوت‌هایی پیدا کرده است و در واقع به زبان فارسی رایج در سده اول هجری وفادارتر از فارسی امروزی است. اما این زبان همچون همه زبانهای زنده امروز در خطر دگرگونی و نابودی است. لذا تهیه فرهنگ این زبان و تدوین قواعد آن کاری شایسته و ارجمند است که در این کتاب تحقق یافته است. کتاب پس از یک «پیشگفتار» نود صفحه‌ای در تبیین تاریخ زبان تاجیک و گویشهای آن (ماوراءالنهری، بخارایی، سمرقندی، فرغانی...) از یک واژه نامه توصیفی چهارصد صفحه‌ای همراه با مثالهای شاهد تشکیل شده است و با «فهرست مدخلهای واژه‌های فرارودی» و «فهرست شماری از واژه‌های دشوار در نوشته‌های فرارودی» و «فهرست شماری از واژه‌های دشوار در نوشته‌های فارسی» تکمیل می‌شود.

□ سلسله‌های اسلامی جدید: راهنمای گاهشماری و تبارشناسی، ادموند کلیفورد باثورت، ترجمه دکتر فریدون بدره‌ای، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران، ۱۳۸۱، ۷۵۹ ص.

این کتاب که در سال ۱۳۷۴ در دانشگاه ادینبورو به چاپ رسیده است از معتبرترین تحقیقات مستند و مرجع درباره تاریخ عمومی جهان اسلام از ابتدا تا امروز است، که در آن خواننده با تاریخ حکومتها و سلسله‌های مختلف اسلامی از اسپانیا و اندلس گرفته تا شمال آفریقا و خاورمیانه و هند و افغانستان و ماوراءالنهر آشنا می‌شود. نویسنده با اطلاع عمیق و اشراف وسیع بر تاریخ جهان اسلام، مخصوصاً به معرفی خاندانهای حکومتگذار کوچک و گمنام پرداخته و همه سلسله‌های تاریخ اسلام را به دقت شناسایی و معرفی کرده است. در واقع از طریق این کتاب درمی‌یابیم که از ابتدای اسلام تا روزگار معاصر، نزدیک به چهارصد سلسله، خاندان، حکمرانان، طایفه، ملوک و... در سرزمینهای اسلامی حکومت کرده‌اند.

□ شایست و ناشایست در اندیشه‌ی اسلامی، مایکل کوک، ترجمه محمدحسین ساکت، تهران، نشرنگاه

معاصر، ۱۳۸۴، ۴۹۹ ص، پیوست، کتابنامه، نمایه.

«فرمان به شایست و وازدن از ناشایست» که از فروع عمده دین اسلام است و از آن به صورت امر به معروف و نهی از منکر یاد می‌شود، در تاریخ آیینی بشر دیرینه پس دراز دارد، اما فقط در اسلام است که به صورت اصل و قاعده درآمده و برای آن مقررات و ضوابط وضع شده است. به همین جهت هم تحقیق و بحث درباره آن مورد علاقه و توجه محققان قرار گرفته است که کتاب حاضر نمونه آن است. کتاب از شش فصل و چهار پیوست تشکیل شده است که ضمن آنها پس از مقدمات به قرآن و حدیث و موضع معتزله و زیدیه و امامیه پرداخته شده است. نقل متن کتاب الاحساب نوشته مولانا ناصر بالحق در سده سوم، و شرایط شایست انگیزی و ناشایست ستیزی از دید شیخ طوسی بر کارآیی و آموزندگی کتاب می‌افزاید.

□ شرح الاشارات والتنبیها، خواجه نصیرالدین طوسی، تحقیق آیه الله حسن زاده آملی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۳، ۶۰۸ ص.

یکی از آثار ارجمند خواجه نصیرالدین طوسی کتابی است در

توضیح و تعلیق اثر معروف ابن سینا به نام اشارات و تنبیهات که به نام شرح اشارات و تنبیهات شهرت دارد و اکنون جزء اول آن در باب حکمت به همت استاد حسن زاده آملی انتشار یافته است.

این جلد متشکل از چهار «نمط» و مجموعاً ۱۲۰ فصل است. عنوانهای «نمط»ها چنین است: ۱. در جوهریت اجسام؛ ۲. در جهات و اجسام اول و ثانی آنها؛ ۳. در بیان نفس ارضی (زمینی) و نفس آسمانی؛ ۴. در بیان وجود و عدلتهای آن.

□ صفویه در گستره تاریخ ایران زمین، به اهتمام دکتر مقصود علی صادقی، تبریز، دانشگاه تبریز، ۱۳۸۳، ۱۰۱۰ + 65، ص (به انگلیسی).

در تاریخ ۲۱ تا ۲۳ مهر ۱۳۸۳ همایشی به ابتکار گروه تاریخ دانشگاه تبریز در این شهر برای بررسی و تحلیل گوشه‌هایی از تاریخ ایران عصر صفوی برگزار شد که شصت تن از محققان ایرانی و خارجی در آن شرکت و سخنرانی کردند و از آن میان می‌توان به چند عنوان اشاره کرد: رسمیت یافتن تشیع در ایران؛ نقش آرامنه در تجارت خارجی صفویه؛ هویت سیاسی دولت صفوی؛ عوامل تاریخی و عناصر مقوم

فرهنگی در تأسیس سلسله صفوی؛ روابط ایران و روسیه در عصر صفوی؛ نظریه لزوم تقلید از مجتهد زنده؛ تجارت ابریشم و تأثیر آن بر روابط خارجی ایران؛ صوفیان شیعی و حکمای صوفی؛ شورش محمد زمان تیموری؛ طریقت صفوی و تصوف سیاسی؛ جانشینان شیخ صفی؛ بلوچستان در عصر صفوی؛ اندیشه‌های حکومتی فضل‌الله بن روزبهان خنجی؛ سازمان نظامی دولت صفوی؛ فرار شاهزادگان مدعی سلطنت؛ اندیشه و عمل سیاسی میرداماد؛ سرآغاز روابط ایران و سوئد؛ تأملی در باب زن در دوره صفوی؛ گرجستان؛ تأثیر شرق دور و غرب در هنر عصر صفوی؛ دارالانشاء و آیین ترسل در عهد صفوی، جنگ چالدران و عوامل بروز و پیامدهای آن.

در این مجموعه همچنین سه مقاله به زبان انگلیسی چاپ شده است: تماس میان ایران و سیام (تایلند) در طول تاریخ؛ آثار نگارش مسیحی در هنر صفوی، سلسله‌النسب صفویه و تاریخنگاری صفوی.

□ الصیدنة فی الطب، ابوریحان بیرونی، ترجمه باقر مظفرزاده، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی،

۱۳۸۳، ۱۲۰۳ ص.

ابوریحان بیرونی معروف‌تر از آن است که نیاز به معرفی داشته باشد، دانشمندی جامع‌الاطراف که در غالب رشته‌های علمی روزگار خود، به‌ویژه پزشکی و نجوم، تحقیق و تألیف کرده است که الصیدنة فی الطب (داروشناسی در پزشکی) از آن جمله است. این کتاب توسط کریموف از عربی به روسی ترجمه شده و به دست آقای مظفرزاده به فارسی درآمده است. صرف نظر از متن خود کتاب که مشحون از آگاهیهای علمی و طبی است، مترجم روس مقدمه‌ای جامع و آموزنده در ابتدای کتاب آورده است که خود در حکم دایرةالمعارف مختصر پزشکی و پزشکان ایرانی و مسلمان تا روزگار ابوریحان است.

□ فرهنگ جامع‌ضرب‌المثل‌های فارسی، بهمن دهگان، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۳، هفده + ۱۱۰۰ ص.

زبان فارسی گنجینه ضرب‌المثل و اصطلاح است که غالب آنها ساخته و پرداخته مردم عادی و حاصل زندگی اجتماعی و برخاسته از تجربیات مردم در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی هستند. هر یک از این اصطلاحها و

ضرب‌المثلها بار معنایی حکمت‌آمیز و آموزنده دارد و گاه کار یک کتاب مطلب و حکایت و صغری - کبری را می‌کند. در نتیجه گردآوری آنها کاری ارزنده و درخور ستایش است، بویژه که مؤلف کتاب خود را برحسب ترتیب الفبایی منظم کرده و ذیل هر کلمه آنچه را که توانسته گردآورده است.

□ فرهنگ واژه‌های مصوب فرهنگستان، دفتر اول، تدوین: گروه واژه‌گزینی، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۴، بیست و سه + ۱۲۴ + ۹۱ ص، جدول، نمودار.

کار «واژه‌گزینی» یا واژه‌سازی که از سالها پیش در فرهنگستان زبان آغاز شده، به سرانجام رسیده و حاصل کوششها و نشست و برخاستهای چندین گروه «واژه‌گزینی» به صورت دفتری حاوی تقریباً ۴۲۰۰ کلمه ارائه شده است. این دفتر شامل چهار بخش است: ۱. مقدمه و پیشگفتار و فهرست «همکاران علمی در بیست و پنج گروه مختلف؛ ۲. واژه نامه که با «آپوشی» و «آپوشیده» و «آب خیز» آغاز می‌شود و به «یک چهارم نهایی»، «یون» و «یونپار» / ionomer = تکپاری مشابه یون پایان می‌یابد؛ ۳. فهرست واژه‌ها بر اساس الفبای لاتینی؛ ۴. فهرست واژه‌ها

براساس حوزه [؟] به ترتیب الفبای لاتینی.

□ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه شیخ محمدعلی دینانی (بیرجند)، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۴، ۱۸۴ ص، فهرست.

کتابخانه‌های خصوصی شهرهای ایران منبع سرشار نسخه‌های خطی قدیمی و کمیاب هستند، مثل کتابخانه شیخ محمدعلی دینانی (۱۲۷۴ - ۱۳۵۸) در بیرجند که نشانه دامنۀ وسیع مطالعات او و تسلطی است که بر کتب روایی داشته است. در فهرست حاضر ۱۸۵ نسخه خطی از کتابخانه آن مرحوم معرفی شده‌اند که عمدتاً در زمینه علوم دینی هستند مثل تهذیب الأحکام شیخ طوسی، مجمع البیان لعلوم القرآن، من لایحضره الفقیه، کافی... .

□ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه میرزا محمد کاظمینی یزد، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخائر اسلامی، ۱۳۸۳، ۲ جلد، ۲۸۴ + ۲۷۹ ص، تصویر، فهرست.

فهرست توصیفی ۵۵۰ عنوان کتاب خطی موجود در کتابخانه میرزا محمد کاظمینی در یزد، که به نوشته استاد ایرج افشار حاوی بیش از دو هزار عنوان نسخه خطی فارسی و عربی است. این

فهرست افزون بر اطلاعاتی که در زمینه نسخه‌ها به دست می‌دهد، از لحاظ بررسی تاریخ کتابت و نسخه‌شناسی و احوال ناسخان و کاتبان نیز ارزنده و سودمند است.

کتاب ایرانی (فرانسیس ریشار)

□ کتابخانه ملی فرانسه از سال ۱۷۳۹ تا ۲۰۰۲ م. با برخورداری از بیش از دوهزار جلد نسخه خطی فارسی تقویت شده است. بیشتر این نسخه‌ها تذهیب شده و قدیمی هستند و برخی از آنها حاوی متون منحصر بفرد کتابهای نایابند. در تاریخ پر دامن تشکیل «مخزن نسخه‌های خطی فارسی» این کتابخانه با چهره‌های نامدار بسیار از دانشمندان، جهانگردان، مترجمان، مجموعه‌داران گوناگون، نظامیان، پزشکان، و مبلغان مذهبی آشنا می‌شویم که مجموعه‌هایی را که در طی سفرهای بازرگانی، سیاسی و مذهبی خود در هندوستان و ایران فراهم آورده‌اند، به کتابخانه ملی اهدا کرده‌اند یا فروخته‌اند.

وجود این کتابها به پیدایی دانشمندانی منجر شد که در زمینه تحقیقات فارسی و ایرانی نامبردار شدند، و از آن جمله‌اند: لویی لانگلس،

دوساسی، شِزی، اوتر، آنکتیل دوپرون و....

انتقال متون فارسی مسأله مالکیت قبلی آنها و پیوندهایشان را مطرح می‌کند، که خود رشته‌ای از تاریخ متون است، و در آن از مستندات فقه‌اللغوی و سبک‌شناسی و تجزیه و تحلیل‌های نسخه‌شناختی بهره گرفته می‌شود. موضوعی که مورد توجه فرانسیس ریشار قرار گرفته و به نکات تازه‌ای در امر بازشناسی نسخه‌ها و تصحیح متون و بازخوانی آنها و نیز به اطلاعات جالبی درباره کارگاه‌های کتابسازی و کتاب آرابی مخصوصاً در مکتب شیراز در فاصله سده‌های هفتم تا یازدهم هجری دست یافته است.

موضوع تعیین مرز میان انتقال شفاهی، با انتقال کتبی متون نیز قلمرو دیگری است که در این کتاب مورد بررسی قرار گرفته است. افزون بر این موضوع، تذهیب کتب، انواع آن و چگونگی مُدّه‌ب‌کاری در این کتاب بررسی شده است.

مؤلف، بر اساس بررسی نسخه‌های خطی موجود در «مخزن فارسی» کتابخانه ملی، پس از تبیین تاریخ تملک کتابها و تشکیل مخزن، به معرفی این متون پرداخته و مشخصات آنها را

به دقت بازنموده است.

کتاب دارای تعدادی تصویر سیاه و سفید و رنگی است که تحلیلهای مؤلف برپایه آنها استوار است. در واقع کتاب ایرانی اولین کتابی است که به طور موجز ما را با تاریخ کتاب در ایران آشنا می‌کند. این کتاب دارای چهار فصل است:

۱. تاریخچه «مخزن فارسی» کتابخانه ملی؛
 ۲. چگونگی انتقال متون در ایران قدیم؛
 ۳. یک مورد «موفقیّت ادبی»: انتشار آثارشاعرانه جامی در سراسر خاورمیانه؛
 ۴. سرلوح یا آغازینه مذهب، شیوه‌ای رایج در نسخه‌های خطی فارسی.
- کتابشناسی ربع رشیدی و خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی، دکتر هادی هاشمیان، تبریز، مهد آزادی، ۱۳۸۴، ۲۷۹ ص.
- خواجه رشیدالدین فضل‌الله (۶۴۸ هـ - ۷۱۸ هـ. ق تبریز) از بزرگوارترین وزیران دانشمند در تاریخ ایران است که عمده عمر خود را در محضر دانشمندان و سرپرستی آنان در کار تألیف گذراند و افزون بر آن اموال

خود را صرف امور خیریه کرد که ایجاد «ربع رشیدی» در سال ۷۰۴ یا ۷۰۹ هـ. ق از مهمترین آنهاست و به همین جهت موضوع تحقیقات گوناگونی بوده است که تا زمان چاپ کتابشناسی حاضر، تعداد آنها نزدیک به هزار عنوان است. تهیه این فهرست، کار ارجمندی است برای معرفی یک اثر خیریه گرانمایه و بنیانگذار دانشمند آن.

□ کمیته مجازات و خاطرات عمادالکتاب، به اهتمام محمدجواد مرادی نیا، تهران، اساطیر، ۱۳۸۴، ۲۹۴ ص زرکوب، نمایه، تصویر.

درباره «کمیته مجازات» با همه شهرتی که دارد، چندان چیزی دانسته نیست. این پدیده انقلابی در حدود اواخر جنگ جهانی اول و در اوایل سال ۱۳۳۵ هـ. ق به همت دو تن به نامهای میرزا ابراهیم خان منشی زاده و اسدالله خان ابوالفتح زاده پاگرفت و کمی بعد چند تن، از جمله محمد نظرخان مشکوة الممالک، محمدحسین عماد الکتاب، حسین خان لیله، علی اکبر ارداچی، میرزا عبدالحسین ساعتساز به آن پیوستند و با کشتن میرزا اسماعیل رئیس انبارغله موجودیت دهشتناک خود را اعلام کردند و بعد هم یا کشته شدند یا سر از زندان وستداهل سوئدی،

رئیس نظمی، در آوردند.

گزارش کار و چگونگی فعالیتهای «کمیته» در خاطرات رجال آن روزگار به ویژه محمدحسین عماد الکتاب و سید محمد کمره‌ای درج و ضبط شده است که متن آنها همراه با توضیحات و نمایه و تصویر در این کتاب نقل شده، و در واقع پرونده نسبتاً جامعی از کمیته و کارهایش تدوین یافته است.

□ کوروش کبیر در قرآن و عهد عتیق، دکتر فریدون بدره‌ای، تهران، اساطیر، ۱۳۸۴، ۲۷۵ ص، رقیعی، زرکوب، کتابنامه، فهرست.

کوروش یکی از شخصیت‌های خوشنام دنیای باستان است، زیرا که دوره پادشاهی خود را به داد و دهش گذرانده است. از جمله کارهای نیک او تصرف شهر بابل در بین‌النهرین و رها کردن اسیرانی است از اقوام مختلف مخصوصاً یهودان که به زور در آن شهر نگاهداشته می‌شدند. به همین سبب هم نام او وارد کتاب مقدس یهودان یعنی عهد عتیق یا تورات شده است.

نویسنده در این کتاب در دو بخش مجزا به برآمدن کوروش و خاندان هخامنشی و رفتار او نسبت به یهودان پرداخته است. اما او معتقد است که «ذوالقرنین» مذکور در قرآن هم همان

کوروش است و برای تأیید نظر خود آرا و اقوال مفسران و محققان بزرگ عالم اسلام از طبری و بلعمی و ابوریحان تا امروز را گردآوری و بررسی کرده است. □ گویش راجی هَنَجَن، ابوالحسن آقاریع، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۳، هشت + ۱۹۸ ص.

هَنَجَن بر وزنِ تَن تَن دهی است در حومهٔ نظنز که ۷۲ کیلومتر از کاشان فاصله دارد و مردم آن به لهجه‌ای قدیمی صحبت می‌کنند که نمونه آن در این کتاب گرد آورده شده است و می‌تواند به مطالعه تطبیقی لهجه‌ها و تهیه «اطلس لهجه‌شناسی ایران» کمک کند.

□ مجموعه اسناد کتابخانه میرزا محمد کاظمینی یزد، سید جعفر حسینی اشکوری، قم، مجمع ذخایر اسلامی، ۱۳۸۳، ۱۹۲ + ۳۲ ص تصویر رنگی.

نگارش تاریخ بدون بهره‌برداری از اسناد و مدارک تاریخی نارساست، و کاری که فاقد بهره‌برداری از اسناد باشد ناقص خواهد بود. این اسناد عمدتاً در مجموعه‌های خصوصی یافت می‌شوند، اما برخی از آنها به همت دانشمندان علاقه‌مند در اختیار کتابخانه‌ها قرار گرفته‌اند، همچون مجموعه‌ای بیش از ۶۰۰۰ سند که به همت میرزا محمد کاظمینی در کتابخانه وی در یزد گرد

آورده شده‌اند و تصویر بیش از ۲۲۰ نمونه از آنها در این کتاب فراهم آمده است.

□ مدارج البلاغه در علم بدیع، رضا قلی خان هدایت، تصحیح حمید حسینی (با همکاری بهروز صفرزاده)، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۳، بیست + ۱۶۴، فهرست.

رضا قلی خان هدایت از بزرگترین عالمان و ادیبان روزگار قاجاریه است که عمری را به تحقیق و تألیف گذراند و آثار ارزنده و پایدار در زمینه‌های تاریخ و ادب فارسی پدید آورد که مدارج البلاغه در تعریف فنون بدیع از آن جمله است. در این کتاب همه فنون و اصطلاحات بدیع شناسایی شده و بر حسب حروف الفبا تنظیم و تعریف شده، و راهنمای سودمندی در اختیار اهل تحقیق قرار گرفته است.

□ موسوی نامه (مجله تحقیقات فارسی)، به اهتمام سیده بلقیس فاطمه حسینی، دهلی، دانشگاه دهلی، ۲۰۰۴ / ۱۳۸۳، ۳۳۶ ص.

این شماره که به یاد و نام «مرحوم جناب سید منظور حسین موسوی صاحب» فراهم آمده است، حاوی سخنرانی‌هایی است که در «سمینار بزرگداشت استاد، در سال ۱۳۸۲ در

دانشگاه دهلی برگزار شد:

پرفسور سید امیرحسین عابدی /
غزلیات بازیافته امیرخسرو دهلوی؛
پرفسور رضا مصطفوی / بررسی
تحلیلی جایگاه زبان فارسی در شبه
قاره؛ پرفسور عبدالودود اظهر دهلوی /
عقد ثریا به خط خسته شاعر و خطاط
افغانستان؛ دکتر مصطفی موسوی /
نقش بدیع بهترین مثنوی غزالی
مشهدی؛ دکتر محمد کاظم کهدویی /
نگاهی به خال هندوی حافظ؛ پرفسور
یونس جعفری / منظور حسین موسوی
صاحب (اردو)؛ دکتر علی محمد مؤذنی
/ مقایسه‌های عرفانی خواجه یوسف
همدانی و شیخ نجم‌الدین رازی؛
پرفسور سیده بلقیس فاطمه حسینی /
انسان کامل از دید بیدل؛ دکتر چندر
شیکهر / نقش زبان فارسی در
واژه‌سازی هندی؛ دکتر مریم خلیلی
جهان تبغ / شعر کودک؛ روح الله
اعلمی / نظریه دولت در مکتب فکری
معتزله (انگلیسی)؛ پرفسور شریف
حسین قاسمی / جناب آقای منظور
حسین موسوی مرحوم؛ گوشه موسوی
(صورت تألیفات پرفسور سید
منظور حسین موسوی)؛ سید منظور
حسین موسوی / ضیاء الملک اعتماد
الدوله... (اردو).

□ نامه علم و دین (نشریه علمی -

خبری)، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی
و مطالعات فرهنگی، سال ۷ و ۸، شماره
۲۲ تا ۲۴، پاییز ۱۳۸۲ تا تابستان
۱۳۸۳، ۱۷۳ ص.

تازه‌ترین شماره نامه علم و دین که
اخیراً انتشار یافته، حاوی مقالات و
تحقیقاتی در زمینه فلسفه، متافیزیک،
علم، دین و... است.

جعفر آقایانی چاووشی در مقاله‌ای
به تحقیق درباره «فلسفه علم هندسه در
نظر ابونصر فارابی» برپایه آرای
افلاطون و ارسطو پرداخته است و متن
عربی رساله فارابی را از روی متن
فرودتال نقل کرده است؛ دکتر مهدی
گلشنی در «همایش بررسی متون و
منابع حوزه‌های کلام، فلسفه، ادیان و
عرفان» یک سخنرانی کرده است که
متن آن زیر عنوان «نقش متافیزیک در
ربط دادن علم به دین» در اینجا آمده
است؛ سیدحسین نصر در مجله
انگلیسی زبان اسلام و علم مقاله‌ای دارد
با عنوان «دستاوردهای ابن سینا در
زمینه علم، و سهم وی در فلسفه علم»
که ترجمه آن به قلم فرشاد فرشته
صنعی در این شماره چاپ شده است؛
دکتر دیویدگروندر در پاسخ به سؤال
دکتر مهدی گلشنی که «آیا علم می‌تواند

دین را نادیده بگیرد؟» مقاله کوتاهی نوشته است که خانم بتول نجفی آن را ترجمه کرده است؛ «کیهان‌شناسی، هاکینگ و ابن سینا» مقاله مفصلی است از ویلیام کزول که به ترجمه پیروز فطورچی در نشریه چاپ شده است... این شماره همچنین حاوی بخشی است با عنوان «گزیده دیدگاهها» که در آن آرای استادان جوادی آملی، سُمیر اُکاشا، پال هلم، ایان باربور، ارنان مک مولین، مرتضی مطهری، هاوارد سنکی، راجر تریگ، مایکل جی بیپی، مارگارت اوسلر... به کوشش و ترجمه پیروز فطورچی و فرشاد فرشته صنیعی گرد آورده شده است.

□ ویژگیهای نحوی زبان فارسی، مهین دخت صدیقیان، تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۳، ۲۱۷ ص.

نخستین دستور زبان فارسی، که به دست یک ایرانی تألیف شده است، در سال ۱۲۸۹ قمری در استانبول چاپ شد. پیش از آن در ایران و هندوستان آثاری در این زمینه نوشته شده بود که چاپ نشده باقی مانده‌اند. در روزگار یکی از کسانی که بیشتر از دیگران در زمینه دستور زبان فارسی تحقیق کرده است، دکتر پرویز ناتل خانلری است که شاگردان خود را هم به تحقیق در این

زمینه تشویق می‌کرد که کتاب حاضر از آن جمله است و به تحقیق در زمینه «ویژگیهای نحوی نثر فارسی در قرنهای پنجم و ششم» اختصاص دارد.

□ همای نامه، مقدمه و تصحیح و حواشی از محمد روشن، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۳، هفتاد و یک + ۲۶۷ ص، زرکوب.

در کتابخانه جستربیتی در شهردابلین (انگلستان / ایرلند) نسخه‌ای خطی از یک منظومه فارسی یافت می‌شود که سراینده آن ناشناخته است، اما به گمان اهل فن در قرن ششم هجری سروده شده است. داستان شهزاده‌ای مصری است که در بیست سالگی به جست و جوی همسری شایسته می‌پردازد و همه کشورهای آن روزگار را زیر پا می‌گذارد تا سرانجام به دختری پارسا و زیبا و فرزانه به نام «گل کامکار» می‌رسد، و او را که از مردان بیزار و گریزان بوده است، به دام مهر خود در می‌آورد.

این منظومه شیرین و خواندنی که به زبانی حماسی سروده شده است با مقدمه‌ای مفصل (مخصوصاً درباب زبان منظومه) و واژه نامه‌ای کامل (۶۲ صفحه) و یک فهرست به کوشش استاد محمد روشن به زیور چاپ آراسته شده است.